

Розділ 3. ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ

В. С. Білоус, професор, КІН

СИНЕРГЕТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Перехід на інноваційний тип соціально-економічного розвитку, що активно здійснюється у розвинених країнах світу, поступово, хоча й повільно, пробиває свій шлях в Україні. В багатьох галузях життєдіяльності нашого суспільства помітно зростає роль творчої праці, яка базується на інноваціях та тяжіє до самоорганізації та динамічного новаторства.

Дійсно, в наш час відбувається складний процес пізнання нової економічної, соціальної, політичної та духовно-культурної реальності. Все більше використовуються нові поняття і категорії для творчого наукового пояснення складних явищ та процесів суспільного життя. Результатом такого аналізу є виявлення єдиної природи соціальних, економічних, політичних, культурних і природних феноменів, що підлягають одним і тим же фундаментальним началам, тобто причинно-наслідковим, закономірним зв'язкам, або випадковим, самовиникаючим, самоорганізованим, самоуправляючим чинникам.

Історично склалося так, що причинно-наслідкові зв'язки, які вивчає і розкриває діалектична методологія, в системі освіти і науки нашої країни, а також в соціально-економічній і політичній практиці вивчалися, пізнавалися та використовувались на всіх рівнях. Діалектична методологія абсолютизувалася, заперечуючи реальне використання будь-якої іншої методології.

Випадкові, самовиникаючі та самоорганізовані чинники практично ігнорувалися, а власне випадок трактувався тільки з позицій діалектики, як пересічення у певному часі й місці певних необхідностей.

Якраз це обумовило виникнення у другій половині ХХ сторіччя якісно нового методологічного підходу до аналізу природних і соціальних явищ та процесів, який було названо синергетикою.

Засновники синергетики І. Пригожин та Г. Хакен визначають синергетику як науку про випадкові, самовиникаючі, самоорганізовані, самоуправляючі явища і процеси в природі і суспільстві.

Зовсім по-інакшому в синергетиці, порівняно з діалектикою, визначаються і обґрунтовуються причини і форми розвитку неживої матерії та історичних процесів у економічній, соціальній, політичній та духовно-культурній сферах людської життєдіяльності.

Формується якісно нове розуміння випадку як самовиникаючого, самоорганізованого, самоуправляючого фактора біологічної та соціальної еволюції, обґрунтовується визначна роль випадку у більшості самоорганізованих (самоорганізуючих) явищ та процесів, а також у загальному суспільному розвитку.

Синергетика не відкидає і не ігнорує діалектику, а значно розширює і доповнює методологічні засади наукового аналізу природної і соціальної реальності. Вона містить у собі і пропонує науці та соціальній практиці цілу низку нових понять, категорій і принципів, без яких сьогодні й у перспективі не можна ефективно розвивати науку і соціальну практику.

Вивчення і використання студентами синергетичної методології, її категорій, понять і принципів, і перш за все таких як: випадковість в правильному її розумінні; самоорганізація; самовиникнення; самоуправління; аттрактори; аттрактивні системи; ентропія соціальна, економічна, політична; біфуркації; флуктації; нелінійність; параметри порядку; фазові переходи системи у новий стан та інших, дає можливість по-новому зрозуміти самого себе як самоорганізовану, творчо діючу, самоуправляючу систему; зовсім по-інакшому, дійсно по-науковому вивчати, аналізувати й розуміти економічні, соціальні, політичні і духовно-культурні процеси в нашій країні та у світі; усвідомлювати об'єктивне існування й розвиток самовиникаючих, самоорганізованих явищ і процесів та необхідність державного регулювання цих процесів, не порушуючи їх самоорганізації та самоуправління.

Таким чином синергетика значно розширює діапазон пізнавальної діяльності студентів, позитивно впливає на увесь навчальний процес, виступає ефективним чинником його активізації.